

הצעת חוק העונשין (תיקון-ביטול הגבלות על חופש הביטוי וההפגנה),
התשס"ח-2008

ביטול סעיפים 151-156 בחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן - "החוק"), סעיפים 151-156 – בטלים.

תיקון סעיף 157 בסעיף 157 בחוק,

א. במקום "מתפרעים" יבוא: "שלושה אנשים או יותר שהתקהלו והם, או מי מהם,"

ב. במקום "שבע" יבוא: "שלוש"

ג. במקום "עשר" יבוא: "חמש"

תיקון סעיף 158 בסעיף 158 בחוק,

א. במקום "מתפרעים" יבוא: "שלושה אנשים או יותר שהתקהלו, והם או מי מהם"

ב. במקום "המונעים" יבוא: "מונעים"

תיקון סעיף 288 בסעיף 288 בחוק,

א. האמור בסעיף 288 יסומן "(א)".

ב. לאחר המילה "במעשים" יבוא: "בנוכחותו, במקום עבודתו, או סמוך למקום מגוריו;"

ג. לאחר המילים "עובד ציבור" יבוא: "שלא נבחר בבחירות";

ד. לאחר המילים "בנוגע למילוי תפקידם" יבוא: "באופן העשוי להפריע להם במילוי תפקידם."

ה. אחרי סעיף (א) יבוא:

(ב) לענין סעיף זה, לא תיחשב כהעלבה:

1. פרסום באמצעי תקשורת כתובים או אלקטרוניים המיועדים להפצה בציבור, או לצפייה או שמיעה על ידי הציבור.

דברים שנועדו לקריאה, לשמיעה או לצפייה על ידי פרט או פרטים בלבד, מלבד עובד הציבור נשוא הדברים.

דברי הסבר

מטרת התיקון להסיר מחוק העונשין סעיפים הפוגעים בחופש הביטוי ו/או המחאה.

סעיפים 151-156 מתייחסים לעבירת "התקהלות אסורה" ו"התפרעות" ומסמיכים שוטר או שופט להדיר התקהלות של שלושה אנשים או יותר כעבירה על החוק בכפוף לשיקול דעתו. מקור החוק ב-"Riot Act" האנגלי משנת 1716, תקופה בה היתה בריטניה עדיין משטר מלוכני/אריסטוקרטי, ושימש את השלטונות לדיכוי מחאה ציבורית. מאוחר יותר, לאחר שאכיפת החוק עברה מהעולם בבריטניה עצמה, נכלל החוק בספרי החוקים של קולוניות אנגליות, כולל המנדט הבריטי בארץ ישראל, ושימש ככלי לדיכוי מחאות והפגנות של אוכלוסיות קולוניאליות כנגד המשטר הקולוניאלי ולמען החירות והעצמאות. החוק הועתק לחוק העונשין הישראלי מהחוק המנדטורי. החוק בוטל סופית באנגליה בשנת 1973.

החוק מיושם לעתים קרובות כדי להפוך מחאה פומבית לעבירה פוליטית, תוך הקניית הסמכות לפקידי שלטון להחליט על דעת עצמם מתי השימוש בזכות המחאה לגיטימית או לא. החוק עשויה לשמש את הרשויות לאמצעי לדיכוי התבטאויות או מחאות ציבוריות שאינן נוחות להם. הסעיף פוגע בחופש הביטוי, המחאה והדיון הציבורי. חוק מעין זה אינו ראוי במדינה חופשית ותיקון בא כדי לבטלו. אין בביטול סעיפים אלה כדי לפתור מעונש אדם המבצע עבירה אחרת במסגרת התקהלות, כגון חסימת כביש, תקיפת שוטר או אדם אחר, וכד'

סעיף 157, הבא בהמשך לסעיפים 151-156 המבוטלים, בא להטיל עונש מיוחד על מי שגורם נזק לרכוש במסגרת התקהלות. ראוי לשמר בספר החוקים עונש למי שמנצל התקהלות למטרת ביצוע חבלה ברכוש והסעיף תוקן כדי להתאימו לביטול סעיפים 151-156, תוך הפחתת העונשים הקבועים בנוסח החוק המקורי—משבע שנים לשלוש לחבלה ברכוש, ומעשר שנים לחמש בגין השמדתו.

סעיף 158 מתייחס למניעת טעינה או פריקה של ספינה או כלי תחבורה אחר במסגרת התקהלות והסעיף תוקן כדי להתאימו לביטול סעיפים 151-156.

סעיף 288 מתייחס לעבירת "העלבת עובד ציבור". עבירה זאת מקורה בחוק העות'מני, משם הועתק לחוק המנדטורי ובהמשך לחוק העונשין הישראלי. הסעיף מקנה הגנה מופרזת לעובד ציבור כנגד "העלבה". בעוד שבעבירת לשון הרע הטענה "אמת דיברתי" משמש הגנה לנאשם, לפי סעיף 288 אפילו מי שאומר דברי אמת לגבי עובד ציבור או תפקודו צפוי לעונש. עבירה זאת, הבאה להגן על כבודם של משרתי המלכות, אין לה מקום בחברה חופשית, בה עובד הציבור נתפס כמשרת הציבור וביקורת על הרשויות היא נשמת אפה של הדמוקרטיה. ואולם היות ועובדי ציבור מוסמכים לקבל החלטות העשויות לפגוע באינטרסים פרטיים, החוק תוקן כדי להגן עליהם מפני ניסיונות להרתיעם ממילוי תפקידם—כלומר מפני דברי העלבה הנאמרים או נכתבים בנוכחותם, או בסמוך למקום עבודתם או מקום מגוריהם. ואולם אין הגנה זאת לרשות עובד ציבור כשהדבר עשוי לפגוע בחופש הדיון הציבורי, כגון דברים המתפרסמים בעיתונות הכתובה והאלקטרונית או אתרי אינטרנט הפתוחים לציבור, גם אם הם מופצים או נגישים סמוך למקום עבודתו או מגוריו של עובד הציבור. כמו-כן אין להעניק לעובד הציבור הגנה מיוחדת מפני דברים שנאמרו או נכתבו במסגרת שיחה או קומוניקציה פרטית ושלא נועדו לציבור רחב יותר או לעובד הציבור עצמו. במקרים אלה על עובד הציבור להסתפק בהגנות שחוק לשון הרע מעמיד לרשות כל אדם.

היות והחוק שימש בעבר בידי הרשויות להענשת אזרחים המשמיעים ביקורת על עובדי ציבור במסגרת דיון ציבורי על מדיניות הממשלה, באמצעי התקשורת ובאינטרנט, הוספו מספר הגנות נוספות לחופש הביטוי וצינעת הפרט:

א. החוק לא יחול על דברי ביקורת כנגד נבחרי ציבור, במטרה ליישם בחוק הישראלי את הלכת "Sullivan", הקובע כי אדם שהציג את עצמו לבחירה על ידי הציבור ונבחר חשף את עצמו בידועין לביקורת ציבורית וזכאי, בשם חופש הדיון והביקורת על הממשל, למידה מופחתת של הגנה מפני לשון הרע מאשר האזרח הפרטי.

ב. באשר לעובדי ציבור לא-נבחרים הוספו שני סייגים נוספים לחוק: ראשית, החוק לא יחול על דברים המתפרסמים באמצעי התקשורת ההמוניים—כתב, אלקטרוני, או אינטרנט—כדי לשמור על חופש הדיון בנושאים ציבוריים. שנית, החוק לא יחול על דברים שנאמרו, נכתבו, הוצגו וכד' באופן פרטי בין פרטים, ושלא נועדו לעובד הציבור עצמו או להפצת קלוננו של עובד הציבור ברבים.

יש לציין, שוב, כי התיקון אינו גורע מעובד הציבור האמצעים החוקיים להגנה על שמו הטוב העומדים לרשות כל אדם.